

lossen. In toepassing van de nieuwe artikelen kunnen veroordeelde vreemdelingen die hier zijn geboren, opgegroeid of hier hun familiaal leven leiden alsook erkende vluchtelingen niet worden teruggewezen noch uitgezet uit het Rijk. Uitzonderingen zijn voorzien in geval van ernstige aanslag op de openbare orde of op de veiligheid van het land.

1.2. RECHTSpraak: HET ARREST VAN HET ARBITRAGEHOF D.D. 13 JULI 2005 (B.S. 1 AUGUSTUS 2005)

Dit arrest behandelt het beroep tot gehele of gedeeltelijke vernietiging van de wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel (*Panopticon*, 2004, 110-112), ingesteld door de v.z.w. Advocaten voor de Wereld.

M.b.t. de ontvankelijkheid van het beroep tot vernietiging oordeelt het Arbitragehof dat een wet, die de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel regelt, van die aard is dat zij het maatschappelijk doel van de v.z.w. Advocaten voor de Wereld - de ondersteuning en bevordering van de rechtsstaat, de eerlijke procesvoering en de mensenrechten - ongunstig kan raken.

Ten gronde hebben twee middelen van de verzoekende partij het Arbitragehof ertoe geleid aan het Hof van justitie van de Europese Gemeenschappen twee prejudiciële vragen te stellen.

Het eerste middel is afgeleid uit een schending van de art. 10 en 11 van de Grondwet *juncto* de art. 36 en 168 ervan: de wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel werd immers ingevoerd conform het kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie 2002/584/JBZ van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten, terwijl volgens art. 34 van het E.U.-Verdrag die materie - een nieuwe samenwerkingsmodaliteit in strafzaken - door een overeenkomst had moeten geregeld worden. Bovendien zou de omzetting van het kaderbesluit in het Belgisch recht de beslissingsbevoegdheid van het Parlement - waarborg voor de Belgische rechtsonderhorige - geschonden hebben. De bij dit middel aansluitende prejudiciële vraag luidt als volgt: "Is het kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie

2002/584/JBZ van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten, in overeenstemming met artikel 34, lid 2, onder b), van het Verdrag betreffende de Europese Unie, volgens hetwelk kaderbesluiten enkel kunnen worden aangenomen voor de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten ? "

Het overige middel is afgeleid uit een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en gericht tegen art. 5 van de bestreden wet. Het eerste lid daarvan erkent de voorwaarde van de dubbele incriminatie: de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel wordt geweigerd wanneer de feiten waarop het bevel betrekking heeft krachtens het Belgisch recht niet strafbaar zijn. Het tweede lid zou er evenwel, volgens de verzoekers, van afwijken zonder objectieve en redelijke verantwoording : voor een reeks misdrijven zou die vereiste immers vervallen wanneer op de feiten in de uitvaardigende Staat een maximumstraf van ten minste drie jaar vrijheidsberoving is gesteld. Er geldt dus een bijzondere regeling voor een reeks strafbare feiten die de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie, volgens de verzoekende partij zou schenden.

Dit middel rechtvaardigt, volgens het Hof, een tweede prejudiciële vraag : " Is artikel 2, lid 2, van het kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie 2002/584/JBZ van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten, in zoverre het de toetsing van de vereiste van dubbele incriminatie afschaft voor de erin vermelde strafbare feiten, in overeenstemming met artikel 6, lid 2, van het Verdrag betreffende de Europese Unie, meer specifiek met het door die bepaling gewaarborgde legaliteitsbeginsel in strafzaken en met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie ? ».

2. "Geïnternationaliseerde" tribunalen

Ten einde de straffeloosheid voor ernstige internationale misdaden te beletten lijkt de optie van de zgn. gemengde of geïnternationaliseerde hoven en rechtbanken de laatste jaren meer en meer relevant. Hiernavolgend wordt o.m. een

overzicht gegeven van de argumenten die voor de oprichting ervan pleiten. Volledigheidshalve wordt vermeld dat het ICTY, van zijn kant, beslist heeft de taak ondergeschikte verdachten te berechten heeft toevertrouwd aan de interne rechtbanken op het grondgebied van ex-Joegoslavië om zelf de dossiers van de hoogste politieke leiders te kunnen behandelen voor 2009. Het betreft hier een decentralisatieproces waarop niet nader zal ingegaan worden.

2.1 INTERNATIONALE EN GEÏNTERNATIONALISEERDE TRIBUNALEN VERSUS INTERNE RECHTSCOLLEGES.

Het lijkt geen twijfel dat interne rechtbanken op basis van hun territoriale bevoegdheid principieel het best geplaatst zijn voor de berechting van internationale misdaden: het bewijsmateriaal is gemakkelijk toegankelijk, getuigen zijn aanwezig enz. Evenwel kan deze oplossing niet altijd toegepast worden. In de eerste plaats worden breedschalige schendingen van mensenrechten dikwijls gepleegd door overheidsagenten of individuen die handelen met de steun van de overheid. Soms stemt deze laatste in met de feiten. Bovendien vertonen interne rechtbanken de neiging zich restrictief op te stellen t.o.v. de uitoefening van universele bevoegdheid, zo deze laatste hun al wordt toegekend.

2.2. INTERNATIONALE VERSUS GEÏNTERNATIONALISEERDE TRIBUNALEN

Het beroep op internationale hoven is onvermijdelijk wanneer het onmogelijk blijkt te steunen op nationale rechtscolleges. Het voorbeeld van ex-Joegoslavië is in dit opzicht sprekend. In de eerste plaats was het in 1993-94 ondenkbaar op de interne rechtbanken van de verschillende componenten van deze Staat te steunen: de processen, zo zij al mogelijk zouden zijn geweest, zouden niet billijk verlopen zijn. Bovendien drukte in diezelfde periode de internationale gemeenschap haar politieke wil uit om, wegens geopolitieke redenen, een internationaal tribunaal op te richten: hierdoor verkreeg de vervolging het stempel van internationale legitimiteit. Ten slotte bestond ook de bereidheid om in de nodige financiering van de instelling te voorzien.

De andere optie bestaat erin geïnternationaliseerde tribunalen op te richten. Daartoe is het nodig dat een lokale rechterlijke macht bestaat. Ook moet het aangewezen blijken de "nationalistische" eisen van de lokale bevolking te beantwoorden. Ten slotte is doorgaans de hoop onbestaande om de nodige financiële middelen binnen de V.N. te vinden.

De Veiligheidsraad, initiatiefnemer van de oprichting van de ad-hoc tribunalen voor ex-Joegoslavië en Rwanda, scheen einde jaren negentig niet van plan om het experiment met de *ad-hoc* rechtscolleges verder te zetten. Gezien deze onwil nam het Secretariaat-Generaal van de V.N. het voortouw. Het ontwierp een model dat vergelijkbaar was naar vorm, inhoud en internationale legitimiteit met de ad-hoc tribunalen, maar dat tevens de plaatselijke visie op gerechtigheid en de, althans gedeeltelijke, beheersing van het proces door de lokale rechterlijke macht eerbiedigt. De juridische basis voor de gemengde rechtbanken voor Cambodja ("Extraordinary Chambers") en Sierra Leone ("Special Court") was niet hoofdstuk VII van het V.N. Handvest, maar was daarentegen gesteund op consensus: het statuut, de samenstelling en de structuur ervan, als ook het toepasselijke recht waren het voorwerp van onderhandelingen tussen partijen.

2.3. VOOR- EN NADELEN VAN GEÏNTERNATIONALISEERDE JURISDICTIES

In de eerste plaats zijn deze rechtscolleges vertrouwd met de lokale levensvoorwaarden, taal en gewoonten. De processen worden gehouden op het grondgebied waar de misdaden werden gepleegd: de gehele bevolking - m.i.v. de daders - wordt hierdoor met de gruwelen geconfronteerd, terwijl er een soort catharsis ontstaat bij de slachtoffers en hun familie. Overigens draait de methode bij tot de juridische en democratische vorming van de plaatselijke magistratuur ("spill-over effect"). Deze verdiensten mogen de praktische problemen van de onderneming niet doen vergeten: de onontbeerlijke samenwerking van de internationale en nationale leden van de tribunalen en de nood aan financiële middelen.

2.4. SPECIFIEKE PROBLEMEN VAN GEÏNTERNATIONA- LISEERDE RECHTSCOLLEGES.

Het betreft in de eerste plaats de consensus over het toepasselijke recht, zowel strafrecht als strafprocesrecht. Beide componenten zijn meestal gedeeltelijk van lokale oorsprong, maar moeten bovendien conform zijn met de internationale standaarden. Zo bijvoorbeeld werd hevig gedebatteerd over de uitbreiding van de bevoegdheid *ratione personae* van het gemengd tribunaal in Sierra Leone tot minderjarigen tussen 15 en 18 jaar en tot "peace keepers". Even zorgwekkend is de vraag naar de samenwerking met de nationale, lokale overheden en met derde Staten. Uiteindelijk kan ook de rechtsbijstand niet worden verwaarloosd: deze rechtscolleges dienen inderdaad het principe van de "equality of arms" toe te passen.

2.5. OVERZICHT VAN DE GEÏNTERNATIONALEASEERDE TRIBUNALEN

2.5.1. "THE SPECIAL COURT FOR SIERRA LEONE" (2002)

Het hof is samengesteld uit een Kamer van eerste aanleg die bestaat uit drie rechters, van wie twee internationaal, en uit een beroepskamer die vijf rechters telt onder wie drie internationaal. De aanklager is internationaal.

2.5.2. "THE EXTRAORDINARY CHAMBERS FOR CAM- BODGIA" (2003)

Zij zijn samengesteld uit een Kamer van eerste aanleg en een Beroepskamer, aangevuld met een Kamer die ad-hoc wordt gevormd om eventuele betwistingen tussen de co-aanklagers en de co-onderzoekrechters op te lossen. ("Pre-Trial Chamber"). De Kamer van eerste aanleg en de Pre-Trial Chamber tellen elk vijf rechters van wie twee internationaal, de beroepskamer zeven onder wie drie internationaal. Het onderzoek wordt geleid door twee onderzoekrechters, een Cambodjaan en een internationaal. Hetzelfde geldt voor het openbaar ministerie.

2.5.3. DE "UNMIK- SPECIAL PANELS" (1999)

In 2000 voerde UNMIK ("United Nations Mission In Kosovo") in het Hof van Mitrovica een gemengde samenstelling door van internationale rechters en aanklagers bij wijze van antwoord op het etnische geweld in de streek. Deze

magistraten werden aangesteld wanneer nodig of op verzoek van de aanklagers, de verdediging of de beschuldigde in processen wegens ernstige schendingen van de mensenrechten of van het internationaal humanitair recht naar het toepasselijke Kosovaars Strafwetboek.

Het experiment bleek geen onverdeeld succes: het aantal internationale rechters was te beperkt, hun spreiding over de processen te sporadisch en hun invloed op de beslissingen te marginaal.

2.5.4. DE "UNTAET- SPECIAL PANELS" (1999)

UNTAET ("United Nations Transitional Administration in East Timor") voerde gemengde "panels" in van rechters in de arrondissementsrechtbank en in het Hof van beroep in Dili, met exclusieve bevoegdheid inzake genocide, oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid alsook inzake een selectie van gemeenschappelijke misdaden, gepleegd tussen 1 januari en 25 oktober 1999. Elk "panel" bestaat uit drie rechters van wie twee internationaal. In gevallen van bijzonder belang of ernst kan een "panel" van vijf rechters, van wie drie internationaal, opgericht worden in het Hof van beroep. Het openbaar ministerie wordt geleid door de "Serious Crimes Unit", gemengd van samenstelling en onderdeel van UNTAET.

2.6. INTERNATIONALE GERECHTELIJKE SAMENWER- KING MET DE GEÏNTERNATIONALEASEERDE TRIBUNA- LEN: UNMIK

De vraag rijst hoe geïnternationaliseerde jurisdicties de nodige rechtshulp kunnen ontvangen en in welke mate staten kunnen verplicht worden met deze rechtscolleges samen te werken. Hiernavolgend zal, om praktische redenen, het probleem alleen worden besproken m.b.t. de vervolgingen in Kosovo, onder de bevoegdheid van de V.N.

Het is vanzelfsprekend dat de UNMIK-rechtscolleges in Kosovo onder meer moeten kunnen rekenen op staatsinterventie in de aanhouding en overbrenging van beschuldigde personen, te meer daar de toepasselijke procedureregels verstekprocedures uitsluiten. Daarenboven moet een keuze worden gemaakt tussen het horizontale en het verticale model van rechtshulp. Met

name in Kosovo resulteren de vervolgingen uit de voorlopige administratie van de streek door de V.N. Hiervan vormt justitie, in het bijzonder de vervolging van de ernstigste misdrijven, een belangrijk deel. Vermits de Veiligheidsraad de mening is toegedaan dat de burgerlijke administratie ter plaatse onontbeerlijk is voor het herstel van de internationale vrede en veiligheid, zou men kunnen denken dat de V.N.-leden de verplichting hebben UNMIK de mogelijkheid te verlenen zijn mandaat te vervullen. De Veiligheidsraad heeft dit niet in expliciete termen gedaan. Dit stilzwijgen kan twee betekenissen hebben: hetzij beschouwt de Veiligheidsraad deze plicht als een integrerend deel van de algemene verplichting, in hoofde van de Leden, de hoofdstuk VII - resoluties toe te passen, hetzij beschouwt de Veiligheidsraad de vervolging van internationale misdrijven - deel van het UNMIK-mandaat - als minder belangrijk en niet van die aard om aan de Leden die verplichting op te leggen. Ook is het mogelijk dat voor de Veiligheidsraad de verplichting tot rechtshulp niet onontbeerlijk was voor de uitvoering van het UNMIK-mandaat.

Wat in het bijzonder UNMIK betreft, beschikt hij over extensieve bevoegdheden vanwege de Veiligheidsraad, zodat hij, op verzoek van de "Special Panels" verdachten kan aanhouden en plaatselijk bewijsmateriaal kan verzamelen. Deze taken moeten niet noodzakelijk uitgevoerd worden door de multinationale militaire eenheden, maar kunnen ook toevertrouwd worden aan het internationaal politiepersoneel ter plaatse. Overigens lijkt het logisch dat de bestaande Kosovaarse rechtscolleges ten volle zouden samenwerken met de "special panels" in Kosovo. Indien deze laatste in theorie op voldoende rechtshulp kunnen rekenen, dan toch mag het probleem van de beklaagden en getuigen die thans opnieuw verblijven in de "Federal Republic of Yugoslavia" (FRY) niet onderschat worden. Kosovo is inderdaad geen soevereine Staat, maar maakt nog steeds deel uit van de FRY: rechtshulpverzoeken van Kosovaarse rechtscolleges, met inbegrip van de "special panels", kunnen derhalve niet als buitenlandse rechtshulpverzoeken worden beschouwd. In de praktijk is deze bijzonderheid van vitaal belang omdat de FRY

gedurende lange tijd de overbrenging van nationalen aan buitenlandse jurisdicties, met inbegrip van het ICTY, heeft geweigerd.

2.7. VERHOUDING TUSSEN DE GEÏNTERNATIONALISEERDE TRIBUNALEN EN HET INTERNATIONAAL STRAFGERECHTSHOF

Op dit ogenblik lijken geen conflicten tussen deze rechtscolleges mogelijk daar de bevoegdheid *ratione temporis* van het Internationaal Strafgerechtshof niet verder in de tijd teruggaat dan 1 juni 2002. Indien evenwel nieuwe geïnternationaliseerde tribunaal zouden worden opgericht, dan rijzen mogelijk vragen onder meer m.b.t.:

- de onafhankelijkheid ervan;
- de weerslag van de geïnternationaliseerde tribunaal op de permanente en universele roeping van het Internationaal Strafgerechtshof;
- de toekomstige samenwerking tussen de instellingen onderling;
- de principiële complementariteit van het Internationaal Strafgerechtshof.

Beknpte bibliografie

- AMBACH, P., "Laufen hybride ad-hoc Gerichte dem Internationalen Strafgerichtshof den Rang ab? Eine Bestandsaufnahme", *Humanitäres Völkerrecht*, 2005, 106-117
- EGONDA NTEDE, F., "Justice after Conflict: Challenges facing 'Hybrid' Courts: National Tribunals with International Participation", *Humanitäres Völkerrecht*, 2005, 24-28.
- ROMANO, C.P.R., NOLLKAEMPER, A. & KLEFFNER, J.K. (eds), *Internationalized criminal Courts and Tribunals*, Oxford, 2004, 491 p.
- TEJAN-COLE, A., "The complementary and conflicting relationship between the Special Court for Sierra Leone and the Truth and Reconciliation Commission", in: *Yearbook of International Humanitarian Law*, The Hague, T.M.C. Asser Press, 2005, 313-330.
- VON BRAUN, L., "Die Strafverfolgung von Menschenrechtsverbrechen aus der Praxis: Entwicklung, Struktur und Leistungsfähigkeit des Sondergerichts in Osttimor", *Humanitäres Völkerrecht*, 2005, 85-92.